

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดที่สร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ต่อสังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน และเป็นเรื่องที่รัฐต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างมาก โดยผลกระทบจากการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมี ทั้งความเสียหายที่เป็นรูปธรรมซึ่งได้แก่ การก่อให้เกิดมลพิษไม่ว่ามลพิษทางน้ำ ทางอากาศ มลพิษจากเสียง และของเสียอันตราย หรือความเสียหายจากการที่ระบบนิเวศวิทยาได้ถูกทำลายลง ซึ่งความเสียหายในลักษณะนี้มักจะปรากฏให้เห็นในทันที แต่จะค่อยๆ ปรากฏขึ้นเมื่อมีการสะสมเป็นระยะเวลานาน และความเสียหายที่เป็นนามธรรมนั่นคือ ความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากรัฐต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมากในการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนดีดังเดิม และความเสียหายต่อสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนอยู่ในระดับต่ำไม่ได้มาตรฐาน สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิเช่น ปัญหาความสะอาดของสิ่งอุปโภคบริโภค ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาสารเคมีตกค้าง และปัญหาโรคระบาด เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของการทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมพบว่า เป็นการทำความผิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่เป็นข้อห้ามของรัฐ หรือที่เรียกว่า Mala Prohibita ซึ่งเป็นข้อห้ามที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ถือเป็นการกระทำที่ขัดแย้งหรือละเมิดอย่างรุนแรงต่อบรรทัดฐานของสังคม แต่รูปแบบของการทำความผิดจะมีลักษณะที่ไม่รุนแรง ความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีแต่จะค่อยๆ ปรากฏขึ้นเมื่อสะสมมาเป็นเวลานาน และมีลักษณะที่ไม่เป็นการเขย่าขวัญหรือคุกคาม จนทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว เช่น กรณีโรงงานลักลอบปล่อยของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมโดยไม่ได้ผ่านการบำบัด ทำให้เกิดฝุ่นละอองหรือน้ำเสียที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพสะสมอยู่ในสภาพแวดล้อม และอาจมีผลก่อให้เกิดฝนกรดซึ่งเป็นอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจ หรือกรณีการเน่าเสียของลำน้ำต่างๆ ดังเช่นการเน่าเสียครั้งใหญ่ของลำน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เมื่อปี พ.ศ. 2535 ที่เกิดจากการรั่วไหลของการน้ำตาลจากโรงงานน้ำตาล ส่งผลให้น้ำบริเวณที่เน่าเสียขาดออกซิเจน ทำให้ปลาและสัตว์น้ำต่างๆ สูญพันธุ์ไปกว่า 90 % ความเสียหายที่เกิดขึ้นคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่าพันล้านบาท ซึ่งยังไม่รวมถึงความเสียหายที่กระทบต่อจิตใจของประชาชนที่ไม่สามารถคำนวณค่าเสียหายเป็นเงินได้ โดยการกระทำผิดในลักษณะต่างๆ ที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าลักษณะของการกระทำผิดที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมถือเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง เนื่องจากผู้กระทำเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้มีความรู้ หรือมีโอกาสในสังคมและอาศัยโอกาสนั้นในการทำความผิด โดยผู้ทำความผิดกระทำโดยมุ่งหวังต่อผลประโยชน์ตอบแทนจำนวน

มหาศาล ซึ่งในความผิดประเภทนี้ ผู้กระทำความผิด ได้แก่ เจ้าของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องสิ่งแวดล้อม รู้วิธีการหลบเลี่ยงความผิดเป็นอย่างดี และในการกระทำความผิดดังกล่าวก็มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าช่วย ทำให้การพิสูจน์ความผิดหรือการตรวจสอบเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก โดยมีลักษณะของการกระทำความผิดที่ซับซ้อนแอบแฝงอยู่ สังเกตหรือพบเห็นการกระทำความผิดได้ยาก และผู้ที่ตกเป็นเหยื่อมักจะไม่รู้ว่าตนเป็นผู้ถูกกระทำ เนื่องจากลักษณะของความเสียหายจะค่อยๆปรากฏขึ้นทำให้มีผู้ตกเป็นเหยื่อได้ง่ายและมีจำนวนมาก ประกอบกับผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นมีลักษณะที่เป็นอันตรายต่อความผาสุกและสวัสดิภาพของประชาชน และที่สำคัญมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล

ลักษณะของผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้จากการกระทำความผิดในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นแรงจูงใจสำคัญของผู้กระทำความผิด จากการศึกษาพบว่า มักจะปรากฏในรูปแบบของผลกำไรจากการลดต้นทุนการผลิตเพราะผู้ประกอบการโรงงานจำนวนมากมักกระทำความผิดโดยมุ่งหวังผลกำไรจำนวนมากจากการลดค่าใช้จ่ายในการบำบัดหรือกำจัดของเสียก่อนปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการบำบัดหรือกำจัดของเสียให้ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดนั้น มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ซึ่งหากผู้ประกอบการลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้ก็จะมีต้นทุนลดน้อยลง และผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความผิดมักจะปรากฏในส่วนผลกำไรที่เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การลดค่าใช้จ่ายจากการกำจัดขยะแบบแปรรูปซึ่งเป็นเงินจำนวนที่สูงมากและเป็นเหตุจูงใจให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการโรงงานเลือกที่จะไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยการละเมิดปล่อยของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมซึ่งไม่ได้ผ่านการบำบัดหรือกำจัดเสียก่อน จะเห็นได้ว่า เงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเหล่านี้เป็นการเอาเปรียบสังคมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจและเป็นอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายอีกด้วยเนื่องจากผู้กระทำความผิดมักนำเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเหล่านั้นไปใช้ในทางทุจริตและเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำความผิดของตน เช่น การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ให้ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดยมิชอบ หรือนำไปสร้างอิทธิพลในวงการเมืองของตนเพื่อความสะดวกในการกระทำความผิดครั้งต่อไป

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า ผู้กระทำความผิดมักมีการนำผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้จากการกระทำความผิดดังกล่าวไปแสวงหาประโยชน์อื่น โดยการใช้จ่ายประโยชน์จากเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวจะมีลักษณะนำไปปะปนกับเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย และนำไปลงทุนประกอบกิจการอื่น ๆ ต่อไป หรืออาจนำไปโอนใช้หนี้ หรือนำไปฝากธนาคารที่ไม่เข้มงวดในการตรวจสอบมากนัก หรือนำไปซื้อตราสารทางการเงินแล้วจึงรวบรวมนำไปฝากธนาคารหลายๆ แห่งอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ อาจมีการโยกย้ายเงินจากบัญชีหนึ่งไปยังอีกบัญชีหนึ่ง ทำให้การติดตามร่องรอยทางการเงินกระทำได้ยากขึ้น ซึ่งการกระทำเหล่านี้มีลักษณะเป็นการเปลี่ยน แปร

สภาพเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้เสมือนหนึ่งว่าเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมาย อันเรียกว่า “การฟอกเงิน” โดยกระบวนการฟอกเงินดังกล่าวเป็นกระบวนการซึ่งกระทำโดยบุคคลต่อทรัพย์สินเพื่อปกปิดแหล่งที่มาของรายได้ที่ผิดกฎหมายเพื่อทำให้รายได้นั้นมีที่มาโดยชอบด้วยกฎหมาย และยังมีหมายรวมถึงการเปลี่ยนเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่สุจริตให้กลายเป็นเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้ ผู้กระทำความผิดยังนำผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบอาชญากรรมดังกล่าวไปใช้ในการทำธุรกิจต่างๆ และจะถูกนำกลับมาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนกลับเข้ามาใช้ในวงจรของการกระทำความผิดอีก ไม่มีที่สิ้นสุด จึงก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก ประกอบกับกฎหมายในปัจจุบันก็มีปัญหาและข้อขัดข้องบางประการในการดำเนินการกับเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดดังกล่าวเนื่องจากมาตรการในการดำเนินการกับทรัพย์สินด้วยมาตรการทางอาญานั้น การที่ศาลจะมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินจะต้องเป็นกรณีที่โจทก์ได้นำสืบให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง และทรัพย์สินนั้นได้มาจากการกระทำความผิดจริง จะเห็นได้ว่า หน้าที่หรือภาระในการนำสืบตกอยู่กับโจทก์ แต่การกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ได้กระทำโดยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และวิธีการหลบเลี่ยงการกระทำความผิดและโดยส่วนมากพยานหลักฐานต่างๆ มักจะอยู่ที่ตัวผู้กระทำความผิด ทำให้การสืบหาพยานหลักฐานเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ ข้อขัดข้องอีกประการหนึ่งก็คือ การยึดทรัพย์สินทางอาญาไม่สามารถมีผลย้อนหลังไปบังคับเอากับทรัพย์สินที่ได้มากจากการกระทำความผิดก่อนหน้าที่กฎหมายนั้นจะมีผลบังคับใช้เนื่องจากหลักการทางกฎหมายอาญาที่ว่า “กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง” และที่สำคัญการยึดทรัพย์สินทางอาญาไม่สามารถบังคับใช้กับทรัพย์สินที่ได้โอน เปลี่ยน หรือแปรสภาพไปได้ ข้อขัดข้องดังกล่าวนี้เองทำให้กฎหมายไม่สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวมีทั้งมาตรการทางแพ่ง มาตรการทางปกครอง และมาตรการทางอาญา แต่ก็ไม่อาจแก้ไขปัญหาค่าได้ เหตุเพราะมาตรการทางอาญาในกฎหมายดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการประกอบในการบังคับให้มีการปฏิบัติตามมาตรการทางปกครองเท่านั้น ไม่ได้เป็นมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น และได้มีการนำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดนั้นไปกระทำการใดๆ ให้กลายเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการฟอกเงินและนำไปแสวงหาประโยชน์อย่างอื่นต่อไปนั้น พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ไม่มาตรการใดๆ มาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีแนวความคิดในการนำมาตรการของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้ในความผิดประเภทนี้

ประเทศไทยในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อมุ่งทำลายเศรษฐกิจของอาชญากรซึ่งนอกเหนือจากการดำเนินคดีกับบุคคลที่โอน รับโอน หรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริง การได้มา แหล่งที่ตั้ง การจำหน่าย การโอน การได้สิทธิใดๆ ซึ่งทรัพย์สินซึ่งเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดที่ถือว่าเป็นการฟอกเงินแล้ว ยังมี การนำมาตรการเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินมาใช้ โดยการขยายขอบเขตและหลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินให้กว้างขึ้น เพื่อให้สามารถริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ทั้งหมดโดยไม่ คำนึงทรัพย์สินดังกล่าวจะมีการโอน แปร เปลี่ยนสภาพไปแล้วหลายครั้ง หรือตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ ของบุคคลอื่นแล้วก็ตาม มาตรการต่างๆ ที่กล่าวมานี้ได้แก่ มาตรการการกำหนดให้การฟอกเงิน เป็นความผิดอาญาเพื่อลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงินโดยเฉพาะ ทั้งนี้มีการกระทำ ความผิดฐานฟอกเงินจะต้องเป็นความผิดที่กระทำต่อเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิด ซึ่งเป็น “ความผิดมูลฐาน” เท่านั้น

โดยปัจจุบันประเทศไทยได้กำหนดความผิดมูลฐานไว้ 8 ความผิดมูลฐานคือ ความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการยกยอกหรือฉ้อโกงตามกฎหมายการพาณิชย์ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิด เกี่ยวกับการกรรโชกหรือรีดเอาทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร และความผิด เกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งจะเห็นได้ว่า ยังไม่สามารถนำมาตรการ ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้กับความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้เนื่องจากมิใช่ความผิด มูลฐาน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมประเภทนี้ได้ นอกจากนี้ กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินยังมีมาตรการลงโทษผู้สนับสนุน หรือ ผู้ช่วยเหลือผู้พยายามกระทำความผิด หรือผู้สมทบเพื่อกระทำความผิดฐานฟอกเงิน โดยกำหนดให้ ผู้กระทำความผิดดังกล่าวมีโทษเช่นเดียวกับตัวการ และกำหนดให้มีมาตรการลงโทษที่หนักขึ้น สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และที่สำคัญมีการนำมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้ควบคู่กับการดำเนินงานในกฎหมายอื่นและ กำหนดให้มีการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในทางแพ่งซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญใน การฟอกเงินที่มุ่งที่จะริบทรัพย์สินเกี่ยวกับการกระทำความผิด ดังนั้น หากศาลเชื่อว่าทรัพย์สินใด เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน โดย ที่ศาลอาจจะไม่พิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดว่า ได้รับโทษตามความผิดมูลฐานนั้นแล้วหรือไม่อัน เป็นมาตรการสำคัญในการทำลายเศรษฐกิจของอาชญากรไม่ให้นำเงินไปผ่านกระบวนการฟอกเงิน อันเป็นแรงจูงใจให้ประกอบการอาชญากรรมขึ้นอีก

ข้อพิจารณาหลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดมูลฐานพบว่า โดยสรุปแล้วมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เป็นอาชญากรรมร้ายแรง หรืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ
2. เป็นความผิดกระทำโดยองค์การอาชญากรรมหรือมีลักษณะเป็นขบวนการ
3. เป็นความผิดที่ให้ผลตอบแทนสูงและผู้กระทำความผิดโดยมุ่งหวังผลตอบแทนจำนวนมาก
4. เป็นความผิดที่มีการนำผลตอบแทนที่ได้จากการทำความผิดไปกระทำความผิดซ้ำหรือนำไปใช้แสวงประโยชน์อย่างอื่น
5. เป็นความผิดที่ยากจะปราบปราม
6. เป็นความผิดที่สร้างความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

จากการศึกษาเมื่อพิจารณาจากลักษณะของการทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับหลักเกณฑ์ 5 ประการข้างต้นประกอบกันแล้ว พบว่า ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดที่มีลักษณะของการกระทำเป็นอาชญากรรมร้ายแรงและเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นการทำความผิดที่ยากจะปราบปราม และกระทำโดยผู้มีความรู้ความชำนาญในสาขาอาชีพ ทำให้การตรวจสอบติดตามและการรวบรวมพยานหลักฐานทำได้ยากยิ่ง และที่สำคัญความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ให้ผลประโยชน์ตอบแทนสูง และผู้กระทำได้กระทำความผิดโดยมุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทนนั้น และมีการนำผลประโยชน์ดังกล่าวไปแสวงหาประโยชน์อย่างอื่นต่อไป ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จึงเป็นความผิดที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 สมควรให้มีการนำมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้บังคับกับความผิดประเภทนี้ โดยกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในความผิดมูลฐานตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้สามารถนำมาตรการต่างๆ ในกฎหมายฟอกเงินอันเป็นมาตรการพิเศษมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการศึกษาและข้อพิจารณาข้างต้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังต่อไปนี้

- 1.ให้นำมาตรการตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้บังคับในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดมูลฐานตาม มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งจะทำให้สามารถนำมาตรการหลักมาใช้บังคับในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) นำมาตรการลงโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม เนื่องจากโทษในทางอาญาของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีผลในเชิงยับยั้งการกระทำความผิดที่เด็ดขาด

2) นำมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินคดีอาญาและการริบทรัพย์สินทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม เนื่องจากโทษตามกฎหมายสิ่งแวดลอมและโทษตามกฎหมายอาญานั้นต้องดำเนินการหลังจากมีคำพิพากษาตัดสินแล้วซึ่งต้องผ่านกระบวนการพิสูจน์ความผิดจนปราศจากข้อสงสัย ทั้งยังดำเนินการได้จำกัดเฉพาะกรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32, 33, 34 เท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมทรัพย์สินที่ได้โอนหรือเปลี่ยนสภาพไปแล้ว การริบทรัพย์สินในคดีอาญามีข้อจำกัด เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะลักษณะของความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมมีข้อจำกัดในการพิสูจน์เจตนาทางอาญา ดังนั้นหากนำมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งซึ่งไม่มีข้อจำกัดในการพิสูจน์และไม่ผูกติดกับคดีอาญามาใช้บังคับในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมจะเป็นการตัดแรงจูงใจในการกระทำความผิดและทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรกำหนดขอบเขตของความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมที่จะนำมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้บังคับ

ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมเป็นความผิดที่กว้างขวางมากตามที่มีกฎหมายในการคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดลอมอยู่หลายฉบับ ซึ่งหากนำมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้กับความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมทุกฐานความผิดย่อมเป็นการไม่จำเป็น

ผู้เขียนจึงแยกความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมออกเป็นได้ 2 ประเภท คือ ความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ทั่วๆ ไป และความผิดฐานก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดลอม ซึ่งลักษณะการก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดลอมที่สมควรนำกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไปใช้บังคับนั้น ต้องเป็นไปตามแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน คือ ต้องเป็นอาชญากรรมที่ผู้กระทำความมุ่งหวังเงินหรือทรัพย์สินจำนวนมากและการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ดังนั้นจึงควรนำกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้บังคับในความผิดมูลฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม โดยจำกัดขอบเขตเพียงฐานทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดลอมที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นการกระทำโดยก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดลอมโดยตรง
2. เป็นการกระทำที่มุ่งหวังเงินได้หรือทรัพย์สินจำนวนมากจากการกระทำนั้นหรือ

3. ผลของการกระทำนั้นนี้อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรือเกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม

การกำหนดขอบเขตในการบังคับใช้ลักษณะนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามีความเหมาะสมเนื่องจากจำกัดความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเฉพาะที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์พื้นฐานของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายย่อยที่ไม่ได้มุ่งหวังส่วนต่างของผลกำไรจากการลดต้นทุนการผลิต หรือไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป และในการกำหนดขอบเขตของความผิดมูลฐานในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนเห็นควรกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ในความผิดมูลฐานว่าเป็น **“ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9,98 และ มาตรา 43, 99 และตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 8(5),45”**

3. ควรแก้ไขเพิ่มเติมความหมายของ “ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด” ตาม มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ให้สอดคล้องกับอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1988 และ ข้อแนะนำ 40 ประการของ FATF ข้อ 3 โดยเพิ่มเติมให้ครอบคลุมถึง “ทรัพย์สินที่มีมูลค่าสมนัยกัน” เพื่อให้สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอันมีลักษณะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยอ้อมจากการกระทำผิดได้ โดยแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

“ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ให้หมายถึงถึง

- (1) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือจากการสนับสนุนช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอน ด้วยประการใด ๆ ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินตาม (1)
- (3) ดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2)
- (4) ทรัพย์สินที่มีมูลค่าสมนัยกันกับ (1) หรือ (2) หรือ (3)

4. ควรมีการกำหนดการประสานงานระหว่างหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ โดยบันทึกแนวทางการประสานงานในลักษณะของข้อตกลง

5. ควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อตกลงตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2544 ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2544) ที่ได้จัดทำขึ้นแล้วระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ

ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานประมาณ ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น กับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยเพิ่มเติมความผิดมูลฐานในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมให้เป็นความผิดที่ต้องให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ดำเนินการสอบสวน หรือรายงานต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเพื่อให้สำนักงานได้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

6. ควรกำหนดให้มีมาตรการเสริมเพื่อประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม ดังเช่นกรณีโรงงานฟินิกซ์ จังหวัดขอนแก่น แอบปล่อยน้ำเสียโดยไม่ผ่านการบำบัดสู่อ่าวในเวลา 18.00-01.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ขาดการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่รัฐ แต่หากได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดมูลฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้เขียนเห็นควรส่งเสริมให้ประชาชนร่วมแจ้งข้อมูลหรือเบาะแสการกระทำความผิดดังกล่าวต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยนำมาตรการการให้รางวัลนำจับมาใช้เป็นมาตรการเสริม

7. มาตรการอื่น ๆ

ถึงแม้ว่าการนำมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้บังคับในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมจะช่วยให้การลักลอบกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมลดน้อยลง แต่การแก้ปัญหาในการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงควรมีมาตรการเสริมหลายมาตรการประกอบกัน โดยควรกำหนดมาตรการทางสิ่งแวดลอมขึ้นรองรับ ดังนี้

7.1 กำหนดให้มีการนำมาตรการทางอาญามาใช้บังคับอย่างจริงจัง มิใช่เป็นเพียงมาตรการประกอบเพื่อบังคับโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตามมาตรการทางปกครอง ในการนำมาตรการทางอาญามาใช้บังคับในการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรบัญญัติให้การก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดลอมเป็นความผิดอาญาโดยตรง และควรกำหนดเป็นหมวดหมู่ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดลอมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เนื่องจากเป็นกฎหมายแม่บทที่สำคัญในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดลอม เพื่อให้ผู้กระทำตระหนักถึงโทษที่อาจได้รับเมื่อกระทำความผิดและเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมที่มีประสิทธิภาพ

7.2 ควรมีนโยบายในการกระตุ้นให้ภาคประชาชน ภาคธุรกิจและภาครัฐเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดลอม และตระหนักถึงภัยอันตรายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม โดยร่วมสร้างแนวคิดที่ว่า การกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมมิใช่เรื่องไกลตัวหรือเป็นเพียงการกระทำที่ไม่สมควรอีกต่อไป แต่ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อมนุษยชาติและเป็นการเอาเปรียบผลภักการความรับผิดชอบให้สังคม ถือเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงอย่างหนึ่งที่สามารถได้รับโทษ

7.3 ส่งเสริมค่านิยม จริยธรรมในการรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่เจ้าของโรงงาน หรือผู้ประกอบการ หรือผู้ประกอบการธุรกิจ รวมทั้งภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดกระบวนการผลิตเป็นไปโดยสะอาดหรือเกิดมลพิษจากกระบวนการผลิตน้อยที่สุด และสร้างมาตรฐานให้ผู้ประกอบการทุก ๆ รายเป็นไปโดยเท่าเทียมกัน อยู่ภายใต้ระบบการแข่งขันที่เสมอภาค เพื่อลดแรงจูงใจในการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและเพื่อให้การป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับการฟอกเงินถือเป็นปัญหาสำคัญซึ่งหากปล่อยให้ผู้กระทำความผิดอาศัยประโยชน์จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นฐานในการแสวงหารายได้โดยไม่ชอบและกระทำการใด ๆ ให้ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดนั้นเสมือนเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบอันถือเป็นการฟอกเงิน จะก่อให้เกิดผลเสียหายกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และมนุษยชาติอย่างมหาศาล ดังนั้น การนำมาตราการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้บังคับในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องที่สมควรอย่างยิ่งรวมทั้งการใช้มาตรการต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนได้เสนอแนะมาข้างต้น จะเป็นอีกแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย